

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

§. 1. Qui possint esse testes in causa fidei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

recusauerit, vel sententiam ab Inquisitore latam executioni mandare dilulerit, pena excommunicationis cogendus est, & aliis arbitrariis penis, pro qualitate dilationis, & contumacie. sic Pegna 3. parte directorij quæstione 36. com. 85. vers. ergo Inquisitor. Farinacius quæst. 186. num. 163. Adde huiusmodi recusantes exequi sententiam ab Inquisitoribus latam, vel omittentes fauorem præstare hæreticis puniendis, cum sint requisiti, suspecti redduntur fautoria, ac proinde tanquam contra fautores hæreticorum procedi potest aduersus illos: sic Pegna dicto comment. 85. vers. sed pauca. Iacobus Grassis lib. 4. de cisionum, cap. 18. num. 22. Farinacius quæst. 186. num. 164. Quod si coges, quomodo Inquisitor cogere poterit absque irregularitatis timore iudicem laicam, vt exequatur sententiam in hæreticos sibi traditos, optimè respondet Pegna dicto com. 85. in fine. Neque enim expressè præcipere debet iudici laico, vt penam mortis in illos exequatur, sed solum vt sententiam à se latam exequatur, vel melius vt seruet constitutiones, & leges aduersus hæreticos editas. Nam in hoc modo compulsionis cum mors directè petita non sit, nulla est occasio irregularitatis contrahende.

PUNCTUM XV.

De testibus in causa hæresis.

Latissima est hæc materia, quæ si pro dignitate tractanda esset, volumine integro indigebat. Principaliora illius referam, non tam disputando, quam summando, ita vt nihil omitatur ex his, quæ ad perfectam cognitionem modi procedendi in hoc sanctissimo inquisitionis tribunal requiruntur. Vt autem cum distinctione procedamus, per varios paragraphos discursus diuidendus est.

§. I.

Qui possint esse testes in causa fidei.

- 1 Omnes admittuntur præter capitales inimicos.
- 2 Expenduntur testes alii inhabiles, quò in hac causa admittuntur. Primò infames, criminosi, socij criminum.
- 3 Admittuntur perituri.
- 4 Admittuntur Iudai aduersus Christianos apostatantes.
- 5 Item hæretici.
- 6 Item domestici, familiares, & consanguinej
- 7 Mulier àmititur.
- 8 Item minor 14. annorum.
- 9 Nullus præter inimicum excluditur.
- 10 Quid sit inimicus intelligitur de inimico vero, & suspecto.
- 11 Excluditur inimicus reconciliatus de recens.
- 12 Non debet esse inimicitia à parte procurata.

Crimen hæresis ita graue est, & reipublicæ perniciosum, vt merito in eius derelictionem testes alii inhabiles admittantur, vt sic facilius delictum puniri possit, & extirpari. Quocirca omnes præter capitales inimicos admitti posse in hac causa, docet Vmbertus Locatus in iudic. inquis. verbo exceptio. num. 4. vers. verum quia. Repertus Inquisitor in verbo exceptio. nos. vers. item solum & verbo testis. vers. nota. & alij discursu referendi, quod examinatione indiget.

2 Primò ergo admittuntur excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, qui alijs erant inhabiles, habetur expressè in capite in fidei fauorem, de hæreticis, in 6. & notant omnes.

3 Secundò admittuntur perituri, etiam si penitentiam non egerint perituri; ex textu in c. accusatus. §. licet, de hæret. in 6. Nam licet perituri à testimonio repellatur, quia de veritate suspectus est cap. testimonium, de testibus. At fauore fidei ad testimonium dicendum contra se, & contra alios admittitur, quoties ex circumstantiis, & iudiciis colligitur verè deponere: sic Glossa, & omnes in supradicto capite, & optimè tradit Gundif. tract. de hæreticis, quæst. 13. num. 12. Gigas de crimine lesa maiest. lib. 2. tit. quomodo, & per quos probetur q. 11. Farinacius quæst. 188. num. 82. & 91. Pegna 3. parte directorij, quæst. 65. com. 114. Sed est aduertendum non quemlibet periturum ad testificandum admitti, sed solum eum, qui primò celauit veritatem, & postea zelo fidei eam manifestare intendit; quia huic tantum perituro conceditur eius testimonium valere, in dicto c. accusatus. Quocirca si in alio casu perituri exierit, aut de falso damnatus fuit, eius testimonium non admittitur etiam in causa hæresis quia in hac causa non omnes inhabiles admitti debent, sed tantum illi, qui à iure conceduntur admittendi, alijs si omnes indifferenter possent admitti, non leui periculo calumnia fideles innocentes exponerentur, vt bene comprobatur, & defendit Decianus tract. crim. libr. 5. cap. 35. num. 14. & ex illo Farina-

cus quæst. 188. num. 77. & 92. vbi dicit sibi videri hanc limitationem verissimam.

4 Tertio aduersus Christianos iudaizantes, vel quomodocumque à fide apostatantes admittuntur iudici in testes, hoc tam graue crimen defectu probationum impunitum relinquatur: habetur expressè in cap. contra Christianos, de hæret. in 6. ibi per Christianos, seu Iudaos conuicti, & tradit ibi Glossa, Archidia. Geminiar, & alij, quos refert, & sequitur Pegna 2. parte directorij comment. 13. ad cap. contra Christianos, Gundif. tract. de hæreticis q. 13. num. 10. Gigas tract. de crim. lesa maiest. lib. 2. tit. quomodo, & per quos probetur, quæst. 10. Farinacius de hæresi, quæst. 184. num. 124.

5 Quarto, ob eandem rationem hæreticus in testem admittitur contra fidelem in causa fidei: si enim Iudeus, infidelisque admittitur, quare non hæreticus? Neque obstat aduersus hoc, & superius dictum textus in cap. dubius, de hæret. vbi dicitur, Nec eum omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorat, ergo eis nulla fides est habenda. Non inquam, obstat, quia ex eo quod eis omnino credendum non sit, non inferitur nulla ratio esse credendos, sed solum inferitur non esse eis omnino, integre, plenè, & perfectè credendum: ac proinde eorum testimonium non esse plenum, & perfectum, sed imperfectum. Et secundum hanc rationem in hoc crimine valere eorum testimonium, & praxis inquisitionis docet, vbi hæretici aduersus fidelem de hæresi deponunt, eorumque depositio alicuius probationem facit: & ita tradit Pegna aduersus Eymeticum, 3. part. quæst. 68. comment. 117. vers. quantum verò Simancas catholici institutionibus, tit. 64. rub. de testibus, à num. 43. & sequitur, Lorius Zechius in summo. 1. part. tit. de fide, rubric. de hæresi, cap. 11. num. 12. vers. hæreticus etiam. Farinacius q. 186. n. 116. & latius quæst. 56. n. 27. Malcardus de probationibus, conuict. 857. num. 9.

6 Quintò, domestici familiares, & consanguinej aduersus alios domesticos, familiares, & consanguineos admitti in testes in criminibus exceptis possunt, imò seruis aduersus dominum, pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, vxor aduersus maritum, & maritus aduersus vxorem leg. vlt. C. ad leg. iul. marit. Optat enim Ecclesia hoc tam graue crimen in suis filiis omnino præcauere, & si commissum fuerit punire. Ne ergo desint illi probationes, testes, qui alijs repelluntur, admittit. Adde hos testes alienos esse à suspitione, cum contra sibi conuictos testimonium dicunt. Deinde domestici melius quàm alij domesticorum mores, & facta cognoscere possunt. Ergo per illos aptius, quàm per alios probari delictum domesticorum potest. I. sensu C. de repudiij cap. tertio loco, de probationibus, & tradit Pegna 3. parte directorij q. 70. com. 119. vers. horum sententia, vbi optimè explicat, qui dicantur familiares. Farinacius quæst. 188. num. 143. Malcardus de probationibus lib. 2. conclus. 857. num. 22. Rojas singul. 197. Lorius Zechius 1. part. tit. de fide, rubric. capite 1. numero 14. vers. quo verò ad domesticos.

7 Sextò mulier etiam à testimonio in causa sanguinis repellatur, eo quòd ob fragilitatem sexus, præsumatur eius testimonium infirmum, iuxta textum expressum in cap. forma. vers. fin. de verbor. significat. & textum in cap. mulierem. 33. q. 5. & vtroque loco Glossa quòd intelligendum est, si ad instantiam accusatoris producta sit in testem; secus si iudex ex officio examinauerit, vt ex Glossa, & alijs in cap. quoniam, de verb. significat. notat Farinacius q. 59. n. 9. & Farinacius lib. 2. conclus. 762. n. 1. Nihilominus in crimine hæresis, alijsque exceptis criminibus non est dubium admitti, ex textu in cap. tanta, cap. per. num. de sponsalia, & ibi Glossa, & DD. & tradit plures referens Malcard. sup. n. 22. Farinac. n. 10. Simanc. cathol. instit. c. 61.

8 Septimò minores 14. annorum, & cuiuscumque ætatis sit, si sint dolè capaces in hoc crimine ad testificandum admittuntur imò ad id possunt cogi, & torqueri, ex textu in leg. de minor. in princ. de questionibus. Si enim in crimine lesæ maiestatis humanae hoc procedit, à fortiori in crimine lesæ maiestatis diuinae procedere debet; & notauit Farinacius de hæresi, quæst. 188. num. 75. sine. Aduertit tamen Malcardus conclus. 462. num. 5. debere deponere cum autoritate tutoris, alijs nullum esse eius testimonium, ex l. clarum. C. de auctor. præstanda. Sed hoc requisitum in practica non seruati testatus Farinac. q. 54. n. 4.

9 Ex his omnibus videtur inferri ferè nullum alium nisi inimicum à testificando in crimine hæresis repelli. Hunc autem præsumus repelli omnes Doctores admittunt; eo quòd inimicus lapsus fallum deponere, non verum dicere præsumitur credit enim non ex zelo iustitiæ, sed ex vindicta procedere: facitque textus in c. si testes, q. 3. c. neminius, c. cum oporteat, de accusationibus. Si enim ob inimicitiam ab accusado quis repellitur, cap. per. tum. & in c. Hali, de Simonia, à fortiori à testificando repelli debet, in qua actione grauius nocere potest. Aduertendum tamen est non quemlibet inimicum, sed capitale, à testimonio dicendo excludi. Cum enim hoc delictum grauissimum sit, non est præsumendum absolute testem, qui grauior offensus non est, falsò testificari. Sed quia pro qualitate inimicitie falsitatis præsumitur, etia de causa est eius testimonium admittatur, admittitur tamen tanquam infirmum, & ita docet Eymeticus 3. part. rub. de defensionibus, reorum n. 13. vers. primò, & ibi Pegna com. 128. vers.

veritas tamen exceptionibus. §. q. 67. com. 116. v. causas vero. Cipeg in addit. ad Zach. tract. de hereticis. c. 13. in verbo con-

10 Secundo aduertant aliqui Doctores de vero inimico con- clationem esse intelligendam, non de inimico suspecto, qualis est, qui cum meo inimico affinitatem vel amicitiam strictam contra-

11 Tertio aduertunt excludi inimicum etiam reconciliatum quod intelligendum est de reconciliacione recentis, ob timorem

12 Quarto aduertunt Doctores, & optime, non debere inimicitia esse a parte procuratorum. Si enim procurata fuit ad

§. II.

Quomodo supradicti testes alijs inhabiles deponere debeant.

- 1 Hi testes ad solam probationem delicti, non ad illius circums- tantias admittuntur.
2 Proponitur quadam obiectio, et sit illi satis
3 Negant plures admitti testes inhabiles, si via accusa- tionis procedatur.
4 Probabilis est oppositum.
5 Communis sententia negat hos inhabiles admitteudos esse ab ipse tortura.
6 Contrarium dicendum est.
7 Admittuntur supra dicti, tamen si alia ad sint probationes.
8 Admitti possunt tam contra reos, quam pro ipsis
9 In fauorem rei consanguinei admitti possunt, sed non tan- quam integri testes, sed a tanquam testes diminuti.

Prima difficultas est, an admittendi sint hi testes inhabiles non solum ad probationem delicti, sed etiam ad admi- nica- tionem delicti conexa? Cui difficultati respondeo admitti debent ad probationem delictum, & circumstantias illius in in-

Ferr. de Castro Sum. Adrs Paris 1.

cas delictumque inferentes; secus vero ad circumstantias extrin- secas, etiam si delicto praesupponantur necessario exemplis expli- co. Harens puniendi ab Ecclesia committi non potest nisi a baptizato; testes autem criminosi, & alijs inhabiles est ad hanc probationem admittantur, non videntur admittendi ad probationem Baptismi, quia Baptismus cum heresi nihil commu- ne habet, quia ex Baptismo heresis non inferitur, neque econ- tra; bene tamen admittantur ad probanda iudicia, ex quibus hae- resis inferitur, v. g. ad probandam familiaritatem cum hereticis, conuenientia, secreta, & alia huiusmodi: quia haec delictum in- ferunt, & sunt de illius intrinseca substantia. Confirmito ex do- ctina Bart. in questionibus, ff. ad legem Iuliam maiest. vbi affir- mat admitti infames ad probandum rectorum cuiusdam provin- cia non admittit successorem Regem; ac prouide lae maie- stas criminis commisit, et si non admittantur ad probandum legi- tumum successorem esse; cum tamen esse legitimum successo- rem necessario praesupponatur ad crimen lae maiestatis com- mittendum. Secundo confirmo ex Baldo in authent. si testes pro- ductus, n. 7. C. de testibus, vbi si litato admittantur infames ad probandum adulterium, non inde inferitur admittit ad probandum matrimonium adesse, cum tamen sine matrimonio adulterium esse non possit, & ratio omnium est, quia nec matrimonium infer adulterium, neque successio in regno inferit repulsum sub- ditorum, neque cum his delictis aliquid commune habent. Sic doctissimus Farinacius l. 2. praxi, tit. 6. q. 56. de testibus, a num. 78 & faciat ea, quae adducit q. 62. n. 69. vbi loquens de casu, in quo testes inhabiles admittuntur, si veritas autem pro- bari non potest, concludit huiusmodi conditionem; quia extrinseca est negotio, pro quo ipsi admittuntur, ab alijs quam ab ipsorum testimonio probanda est.

2 Sed obicitur Qui dat consequentia ad for- mam: & vno concesso, conceditur etiam, sine quibus esse non potest, alia videtur diminuta, ino nullis concessis; & habet v. l. 2. iurisdictio, ff. de iurisdict. non iudicum, l. ad legem, l. ad rem mobile, ff. de procuratoribus. Sed crimen hereticis punibile ab Ec- clesia esse non potest, nisi a baptizato. Ergo concesso infamibus, vt esse testes possint in hoc crimine, conceditur simul tes, vt possint testificari ea, sine quibus stare crimine nullatenus potest. Prop- ter hanc rationem Aug. l. famosi, n. 3. ff. ad legem in iura ma- iest. Salycet in authent. si dicatur, n. 11. C. de testibus. Gregas de crimine lae maiest. l. 2. rubr. quomodo, et per quos crimine lae maiest. prebetur, q. 5. per totam hostium in tit. de crimine lae ma- iest. n. 11. in fine, excludunt testes admittos ad probandum ali- quod delictum, admitti debere ad probandum ea omnia, sine quibus delictum esse non potest, quia omnia illa dicunt, sub- stantialia. Ceterum ego cum supradicti Farinac. Bart. & Bal- d. existimo nullo modo substantialia delicti dici debere ea, quae in alio genere delicti praesupponuntur, sed solum illa, quae praesup- ponuntur delicto, tanquam illata illius. Esse autem baptiza- tum non inferit heresim, neque illius est pars; neque matrimo- nium inferit adulterium, neque successio in regno inferit rebel- lionem subditi; ideo ex concessione facta testibus alijs inhabi- libus, vt teneatur de heresi, de adulterio, de rebellionem, non conceditur testari de illis sic praesuppositis. Neque aduersus haec pugnat vulgaris regula, concesso vno concedi fiant ea, sine quibus esse non potest, quia intelligitur de iis, quae sunt in eod- em genere, & quae se mutuo inferunt.

3 Secunda difficultas est, an ij inhabiles admittantur, si via accusationis procedatur. Plures negant admitti posse. sic Glossa in dicto c. in fides fauorem, verbo inquisit. Ioan. Andr. n. 3. sine Gemnian n. 7. Franc. num. 3. Malcard. de probationibus. l. 2. con- clus. 857. n. 3. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 35. num. 2. et 8. et c. 27. num. 5. et cap. 29. num. 5. Repert. Inquisit. verbo testes, vers. nota distinctionem. contentit Farinac. de heresi q. 188. num. 78. Mouentur, quia ij inhabiles a testimonio dicendo sunt exclusi. c. testes, 2. q. 7. cap. 1. de praescriptionibus licet, de probatiomb. c. testimonium de testibus. Ergo in tantum admitti poterunt, in quan- tum eis fuerit a lege concessum. At in suprad. c. in fides fauore, solum eis conceditur, cum iudex via inquisitionis procedit, quia solum de illo modo procedendi textus loquitur vt constat ex illis verbis in negat. inquisit. Ergo cum sit a regula generali exceptio non debet extendi ad accusationem. Deinde accusatio non est fauorabilis vt inquisitio, cap. si quis Episcopus, 2. qus. 7. Ergo privilegium pro inquisitione concessum non debet ad ac- culationem extendi. Denique si in accusatione ij testes admit- terentur, eorum admissio non tam in fauorem fidei, quam in fa- uorem accusatoris redundaret, cuius fauore non intendit, & haec senentia est satis probabilis.

4 Nihilominus contrariam probabiliorem reputo. Non enim censo privilegium admittendi inhabiles testes in crimine hae- resis voluisse Pontificem arctare ad casum, in quo via inquisitionis proceditur, alijs hoc expressisset. Neque ex verbis suprad. textus, in fides fauorem, haec restrictio colligitur. Inquit enim Pontifex, In fides fauorem concedimus, vt in negotio inquisitio. haeretica prauitatis, excommunicari & participare, vel socij criminis ad testi- monium admittantur. Cum enim dixit, in negotio inquisitionis quid commune dicit, siue via inquisitionis, siue accusationis pro- cedatur, quocumque enim modo inquisitor procedat, haereticam

K x 3 prauitatem

DE STRAY ATON